

Melius est nomen bonum quam divitiis multe. Et ideo detrahitio secundum suum genus est majus peccatum quam furtum; minus tamen quam homicidium, vel adulterium. Potest tamen esse alius ordo propter circumstantias aggravantes, vel diminuentes.

Per accidens autem gravitas peccati attenditur ex parte peccantis; qui gravius peccat, si ex deliberatione peccet quam si peccet ex infirmitate, vel in cautela: & secundum hoc peccata locutionis habent aliquam levitatem, inquantum de facili ex lapsu lingue procedunt, absque magna premeditatione.

Ad primum ergo dicendum, quod illi qui detrahunt Christo, impediunt fidem membrorum ipsius, derogant Divinatibus eius, cui fides innitur. Unde non est simplex detrahitio, sed blasphemia.

Ad secundum dicendum, quod gravius peccatum est contumelia quam detrahitio, inquantum habet majorem contemptum proximi; sicut & rapina est gravius peccatum quam furtum, ut supra dictum est (quæst. LXVI. art. 9.) Contumelia tamen non est gravius peccatum quam adulterium. Non enim gravitas adulterii pensatur ex conjunctione corporum, sed ex deordinatione generationis humane. Contumeliosus autem non sufficiens causam inimicitiam in alio, sed occasionaliter tantum dividit unios, inquantum scilicet per hoc quod mala alterius promit, alios, quantum in se est, ab ejus amicitia separat, licet ad hoc per ejus verba non cogantur. Sic ergo detrahitio occasionaliter est homicidia, inquantum scilicet per sua verba dat alteri occasionem ut proximum odiat, vel contemnat.

Propter quod in epistola Clementis I. (quæ est 1. ad Jacob. inter med. & fin. ut refertur in Decr. dist. 1. de pen. cap. Homicidiorum) dicitur, detrahitores esse homicidas, scilicet occasionaliter: quia qui odit fratrem suum, homicida est, ut dicitur I. Joan. 111. 15.

Ad tertium dicendum, quod ita querit in manifesto vindictam inferre, ut Philosophus dicit in II. Rhetor. (cap. 14. ad fin.) Ideo detrahitio, quæ est in occulto, non est filia ira, sicut contumelia, sed magis invidia, quæ nititur qualitercumque minuere gloriam proximi. Nec tamen sequitur propter hoc quod detrahitio sit gravius quam contumelia: quia ex minori vicio potest oriri majus peccatum, sicut ex ira nascitur homicidium, & blasphemia. Origo enim peccatorum attenditur secundum inclinationem ad finem, quod est ex parte conversionis; gravitas autem peccati magis attenditur ex parte aversionis.

Ad quartum dicendum, quod quia homo lætatur in sententia oris sui, ut dicitur Prov. xv. 23. inde est quod ille qui detrahit, incipit magis amare, & credere quod dicit, & per

consequens proximum inagis odire, & sic magis recedere à cognitione veritatis. Iste tamen effectus potest sequi etiam ex aliis peccatis quæ pertinent ad odium.

ARTICULUS IV. 404

Utrum audiens qui tolerat detrahentem, graviter peccet.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod audiens qui tolerat detrahentem, non graviter peccet. Non enim aliquis magis tenetur alteri quod sibi ipsi. Sed laudabile est, si patienter homo suos detractores toleret: dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. 11. c. 5. med.) Linguis detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi peccant, ita per suam malitiam excitatas debemus equanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat. Ergo non peccat aliquis, si detractio aliorum non resistat.

2. Præterea. Eccli. 14. 30. dicitur: Non contradicaris verbo veritatis ullo modo. Sed quandoque aliquis detrahit, verba veritatis dicendo, ut supra dictum est (art. 1. hujus quæst. ad 3.) Ergo videtur quod non semper tenetur homo detractores resistere.

3. Præterea. Nullus debet impedire id quod est in utilitatem aliorum. Sed detrahitio frequenter est inutilitatem aliorum, contra quos detrahitur: dicit enim Pius Papa (in appendice ad cap. Over vi. quæst. 1.) Nonnumquam detrahitio adversus bonos concitat, ut quos vel domestica adulatio, vel aliorum favor in altum extulerat, detrahitio humiliat. Ergo aliquis non debet detractores impedire.

Sed contra est quod Hieronymus dicit (ep. 11. ad Nepotian. vers. fin.) Cave ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes.

Respondetur dicendum, quod secundum Apostolum ad Rom. 11. 32. digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui facientibus peccata consentiunt. Quod quidem contingit dupliciter: uno modo directe, quando scilicet quis inducit alium ad peccatum, vel ei placet peccatum; alio modo indirecte, scilicet quando non resistit, cum resistere possit: & hoc contingit quandoque, non quia peccatum placet, sed propter aliquem humanum timorem.

Dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistantia, videtur detractori consentire: unde fit particeps peccati ejus. Et si quidem inducat eum ad detrahendum, vel saltem placeat ei detrahitio propter odium ejus cui detrahitur, non minus peccat quam detrahens, & quandoque magis. Unde Bernardus dicit (Lib. II. de consid. cap. 1111. in fin.) Detrahente, aut detrahentem audire, quid bonum damnabilius sit, non facile dixerim.

ARTICULUS I. 405

Utrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.

Inf. quæst. LXXV. art. 1. corp. & Rem. 11. lect. 8.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod susurratio non sit peccatum distinctum à detractione. Dicit enim Isidorus in Libro X. Etymolog. (ad lit. S.) Susurro de sono locutionis appellatur, quia non in facie alicujus, sed in aure loquitur detrahendo. Sed loqui de altero detrahendo, ad detractionem pertinet. Ergo susurratio non est peccatum distinctum à detractione.

2. Præterea. Levit. 19. 16. dicitur: Non eris criminator, nec susurro in pupillis. Sed criminator idem videtur esse quod detractor. Ergo etiam susurratio à detractione non differt.

3. Præterea. Eccli. xxviii. 15. dicitur: Susurro, & bilinguis maledictus est. Sed bilinguis videtur idem esse quod detractor: quia detractorum est duplici lingua loqui, aliter scilicet in absentia, & aliter in presentia. Ergo susurro idem est quod detractor.

Sed contra est quod Rom. 11. super illud, Susurrones, detractores, dicit Glossa (interl.) „Susurrones inter amicos discordiam seminantes; detraitores, qui aliorum bona negant, vel minuunt.“

Respondetur dicendum, quod susurro, & detractor in materia conveniunt, & etiam in forma, sive in modo loquendi, quia uterque malum occulte de proximo dicit: propter quam similitudinem interdum unum pro alio ponitur. Unde Eccli. v. super illud, Non appelleris susurro, dicit Glossa (int. Rab.) „Id est detractor.“ Diferunt autem in fine: quia detractor intendit denigrare famam proximi, unde illa mala de proximo præcipue profert ex quibus proximus infamari possit, vel saltem diminui ejus fama; susurro autem intendit amicitiam separare, ut patet per Glossam inductam (in arg. Sed cont.) & per illud quod dicitur Prov. xxvi. 20. Susurrone substrasto jurgia conquistavit. Et ideo susurro talia mala profert de proximo quæ possunt contra ipsum commovere animum audientis, secundum illud Eccli. xxviii. 11. Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.

Ad primum ergo dicendum, quod susurro, inquantum dicit malum de alio, dicitur detrahere; in hoc tamen differt à detractore, quia non intendit simpliciter malum dicere, sed quicquid sit illud quod possit animum unius perturbare contra alium, etiam si sit simpliciter bonum, & tamen apparet malum, inquantum displicet ei cui dicitur.

Si vero non placeat ei peccatum, sed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, sed multo minus quam detrahens, & plerumque venialiter. Quandoque etiam hoc potest esse peccatum mortale, vel propter hoc quod alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere; vel propter aliquid periculum consequens; vel propter radicem, qua timor humane quandoque potest esse peccatum mortale, ut supra habitum est (quæst. xix. art. 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod detractiones suas nullus audit, quia scilicet mala quæ dicuntur de aliquo, eo audiente, non sunt detractiones: proprie loquendo, sed contumelia; ut dictum est (art. 1. hujus quæst. ad 2.) Possunt tamen ad notitiam alicujus detractiones contra ipsum facte aliorum relationibus pervenire: & tunc sui arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum, ut supra dictum est (in corp. & q. lxxii. art. 3.) Et ideo in hoc potest commendari ejus patientia, quod patienter proprias detractiones sustinet. Non autem est sui arbitrii quod patienter detrimentum famæ alterius: & ideo in culpam ei vertitur, si non resistit, cum possit resistere, eadem ratione qua tenetur aliquis sublevare animum alterius jacentem sub onere, ut præcipitur Deut. xxii.

Ad secundum dicendum, quod non semper aliquis debet resistere detractori, arguendo eum de falsitate; & maxime si sciat verum esse quod dicitur; sed debet eum verbis redarguere de hoc quod peccat fratri detrahendo, vel saltem ostendere quod ei detrahitio displicet per tristitiam faciei: quia, ut dicitur Proverb. xxv. 23. ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristi linguam detrahentem.

Ad tertium dicendum, quod utilitas quæ ex detractione provenit, non est ex intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum. Et ideo nihilo minus est detractoribus resistendum, sicut & raptoribus, vel oppressoribus aliorum, quamvis ex hoc oppressis, vel spoliatis per patientiam meritum crescat.

QUÆSTIO LXXIV.

De susurratione.

in duos articulos divisâ.

Deinde considerandum est de susurratione: & circa hoc queruntur duo.

Primo, utrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.

Secundo, quod horum sit gravius.

pretium rerum venalium non consideratur secundum gradum naturæ, cum quandoque pluris vendatur unus equus quam unus servus; sed consideratur, secundum quod res in usum hominis veniunt. Et ideo non oportet quod venditor, vel emptor cognoscat occultas rei venditæ qualitates, sed illas solum per quas redditur humanis usus apta, puta quod equus sit fortis, & bene curat, & similiter in ceteris. Has autem qualitates de facili venditor, & emptor cognoscere possunt.

ARTICULUS III. 415

Utrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ.

Quod. 11. art. 10.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod venditor non teneatur dicere vitium rei venditæ. Cum enim venditor emptorem ad emendum non cogat, videtur ejus iudicio rem quam vendit, supponere. Sed ad emendum pertinet iudicium & cognitio rei. Non ergo videtur impudendum venditori, si emptor in suo iudicio decipitur, præcipitanter emendo, abque diligenti inquisitione de conditionibus rei.

2. Præterea. Stultum videtur quod aliquis id faciat unde ejus operatio impediatur. Sed si aliquis vitia rei vendendæ indicet, impedit suam venditionem: unde Tullius in Lib. III. de off. in tit. in *contractibus communibus quæ formata, &c.* inducit quemdam dicentem: *Quid tam absurdum, quam si domini iussu ita præca prædicet: Domum possidentem vendo? Ergo venditor non teneatur dicere vitia rei venditæ.*

3. Præterea. Magis necessarium est homini ut cognoscat viam virtutis, quam ut cognoscat vitia rerum quæ venduntur. Sed homo non teneatur cuiuslibet consilium dare, & veritatem dicere de his quæ pertinent ad virtutem, quamvis nulli debeat dicere falsitatem. Ergo multo minus teneatur venditor vitia rei venditæ dicere, quasi consilium dando emptori.

4. Præterea. Si aliquis teneatur dicere defectum rei venditæ, hoc non est nisi ut minuat pretio. Sed quandoque diminueretur de pretio etiam absque vitio rei venditæ propter aliquid aliud; puta si venditor deferens triticum ad locum, ubi est carissima frumenti, sciat multos post se venire, qui deferant: quod si sciretur ab eumentibus, minus pretium daretur. Hujusmodi autem non oportet dicere venditori, ut videtur. Ergo pari ratione nec vitia rei venditæ.

Sed contra est quod Ambrosius dicit in III. Libro de off. (cap. 2. parum à princ.) In em-

traffibus vitia corum que veniunt, prodi iubentur; ac nisi intinaverit venditor, quantum in ius emptoris transferunt, doli actione vacantur.

Respondendo dicendum, quod dare alicui occasionem periculi, vel damni semper est illicitum; quamvis non sit necessarium quod homo alicui semper det auxilium, vel consilium pertinens ad ejus qualemcumque promotionem; sed hoc solum est necessarium in aliquo casu determinato, puta cum alius ejus curæ subditur, vel cum non potest ei per alium subveniri. Venditor autem, qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damni, vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex ejus vitio damnum, vel periculum incurere possit. Damnum quidem, si propter hujusmodi vitium res, quæ vendenda proponitur, minoris sit pretii: ipse vero propter hujusmodi vitium nihil de pretio subtrahat: periculum autem, si propter hujusmodi vitium usus rei reddatur impeditus, vel noxiosus; puta si aliquis alicui vendat equum claudicantem pro veloci, vel ruinofam domum pro firma, vel cibum corruptum, sive venenosum pro bono. Unde si hujusmodi vitia sint occulta, & ipse non detegat, erit illicita, & doli venditoris: & teneatur venditor ad damni recompensationem.

Si vero vitium sit manifestum, puta cum equus est monoculus, vel cum usus rei etiam non competat venditori, potest tamen esse conveniens alii, & si ipse propter hujusmodi vitium subtrahat quantum oportet de pretio, non teneatur ad manifestandum vitium rei: quia forte propter hujusmodi vitium emptor vellet plus subtrahi de pretio quam esset subtrahendum. Unde potest licite venditor indemnitate suæ consulere, vitium rei reticendo.

Ad primum ergo dicendum, quod iudicium non potest fieri nisi de re manifesta. Unusquisque enim iudicat, secundum quod cognoscit, ut dicitur in I. Eth. (cap. 111. in med.) Unde si vitia rei quæ vendenda proponitur, sint occulta, nisi per venditorem manifestentur, non sufficienter committitur emptori iudicium. Secus autem esset, si essent vitia manifesta.

Ad secundum dicendum, quod non oportet quod aliquis per preconeum vitium rei vendendæ præannuntiet: quia si prædicet vitium, exterrerentur emptores ab emendo: dum ignorarent alias condiciones rei, secundum quas est bona, & utilis. Sed singulariter est dicendum vitium rei ei qui ad emendum accedit, qui potest simul omnes condiciones ad invicem comparare, bonas, & malas. Nihil enim prohibet rem in aliquo vitiosam, in multis aliis utilem esse.

Ad tertium dicendum, quod quamvis homo non teneatur simpliciter omni homini dicere veritatem de his quæ pertinent ad vit-

tares; teneatur tamen in casu illo de his dicere veritatem quando ex ejus facto alteri periculum immineret in detrimendum virtutis, nisi diceret veritatem: & sic est in proposito.

Ad quartum dicendum, quod vitium rei facit rem in presenti esse minoris valoris quam videtur; sed in casu præmissi, in futurum res expectatur esse minoris valoris per supervenitum negotiorum, qui ab eumentibus ignoratur: unde venditor qui vendit rem secundum pretium quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis; quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito.

ARTICULUS IV. 416

Utrum liceat negociando aliquid carius vendere quam emere.

Opus. xiii. cap. 111.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod non liceat negociando aliquid carius vendere quam emere. Dicit enim Chryostomus (altius Auditor) super Matth. 231. (hom. 33. in op. imperf. ante med.) *Quicumque rem comparat, ut integram, & immutatam vendat lucrat, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur: & idem dicit Cassiodorus super illud Psalm. LXX. *Quantum non cognovi litterarum, vel negociationem, secundum aliam litteram (LXX. Interpr.)*. Quid (inquit) est, aliud negotiatio, nisi vilis comparare, & carius velle distrabere? & subdit; Ne, gotiadores tales Dominus ejecit de templo. Sed nullus ejecitur de templo nisi propter aliquod peccatum. Ergo talis negotiatio est peccatum.*

2. Præterea. Contra justitiam est quod aliquis rem carius vendat quam valeat, vel vilis emat, ut ex dictis apparet (art. 1. hujus quest.) Sed ille qui negociando rem carius vendit quam emerit, necesse est quod vel vilis emerit quam valeat, vel carius vendat. Ergo hoc sine peccato fieri non potest.

3. Præterea. Hieronymus dicit (epist. 111. ad Nepotian. ante med.) *Negotiorem clericum, ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quendam pestem fugat.* Non autem negotiatio clericis interdicitur esse videtur nisi propter peccatum. Ergo negociando aliquid vilius emere, & carius vendere, est peccatum.

Sed contra est quod Augustinus dicit super illud Psa. LXX. *Quantum non cognovi litterarum: (conc. 11. à med.)*, *Negotiator, avidus acquirendi pro damno blasphematur, pro pretis rerum mentitur, & pe-*

jerat. Sed hæc vitia hominis sunt, non vitia, quæ sine his vitis agi potest. Ergo negotiari secundum se non est illicitum.

Respondendo dicendum, quod ad negotiatōres pertinet commutationibus rerum insistere. Ut autem Philosophus dicit in I. Politic. (cap. 7. & 11.) duplex est rerum commutatio. Una quidem quasi naturalis, & necessaria, per quam scilicet fit commutatio rei ad rem, vel rerum & denariorum propter necessitatem vitæ: & talis commutatio non proprie pertinet ad negotiatōres, sed magis ad economicos, vel politici, qui habent providere vel domui, vel civitati de rebus necessariis ad vitam.

Alia vero commutationis species est vel denariorum ad denarios, vel quarumcumque rerum ad denarios, non propter res necessarias vitæ, sed propter lucrum querendum: & hæc quidem negotiatio proprie videtur ad negotiatōres pertinere, secundum Philosophum (Lib. I. Polit. cap. 6.)

Prima autem commutatio laudabilis est, quia deservit naturali necessitati. Secunda autem juste vituperatur: quia quantum est de se, deservit cupiditati lucrari, quæ terminum nescit, sed in infinitum tendit.

Et ideo negotiatio secundum se considerata quamdam turpitudinem habet, in quantum non importat de sui ratione finem honestum, vel necessarium. Lucrum tamen, quod est negotiationis finis, etiam in sui ratione non importat aliquid honestum, vel necessarium; nihil tamen importat in sui ratione vitiosum, vel virtuti contrarium: unde nihil prohibet, lucrum ordinari ad aliquem finem necessarium; vel etiam honestum: & sic negotiatio licite reddetur; sicut cum aliquis lucrum moderatum, quod negociando quaerit, ordinat ad domus suæ sustentationem, vel etiam ad subveniendum indigentibus; vel etiam cum aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem, ne scilicet res necessaria ad vitam patriæ desit; & lucrum expetit, non quasi finem, sed quasi beneficium laboris.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Chryostomi est intelligendum de negotiatione, secundum quod ultimum finem in lucro constituit: quod præcipue videtur quando aliquis rem non immutatam carius vendit: si enim rem in melius mutata carius vendat, videtur præmium sui laboris accipere; quamvis & ipsum lucrum possit licite intendi, non sicut ultimum finem, sed propter alium finem necessarium; vel honestum, ut dictum est (in corp.)

Ad secundum dicendum, quod non quicumque carius vendit aliquid quam emerit, negotiatur; sed solum qui ad hoc emat, ut carius vendat. Si autem emat rem, non ut vendat, sed ut teneat, & postmodum propter

tem, si sit magnum, non pro ludo accipitur, sed seriose: unde si in ludum, vel risum vertatur, ex quo irrisionis, vel illusionis nomen sumitur, hoc est, quia accipitur ut parvum.

Potest autem aliquid malum accipi ut parvum dupliciter: uno modo secundum se, alio modo ratione personæ. Cum autem aliquid alterius personæ malum, vel defectum in ludum, vel risum ponit, quia secundum se parvum malum est, est veniale, & leve peccatum secundum suum genus. Cum autem accipitur quasi parvum ratione personæ, sicut defectus puerorum, & stultorum parum ponderare solemus; sic aliquem illudere, vel irridere, est eum omnino parvipendere, & eum tam vilem æstimare, ut de eius malo non sit curandum, sed sit quasi pro ludo habendum. Et sic derisio est peccatum mortale, & gravius quam contumelia, quæ similiter est in manifesto: quia contumeliosus videtur accipere malum alterius seriose, illustri autem insultum: & ita videtur esse major contemptus, & despectio. Et secundum hoc insultus est grave peccatum, & tanto gravius, quanto major reverentia debetur personæ quæ insultitur.

Unde gravissimum est irridere Deum, & ea quæ Dei sunt, secundum illud Isai. xxxv. 1. 23. Cui exprobrasti? & quem blasphemasti? & super quem exaltasti vocem tuam? Et postea subditur Ad Sanctum Israel. Deinde secundum locum tenet irrisio parentum: unde dicitur Proverb. xxx. 17. Oculum qui subannat patrem, & despicit partem matris suæ, effudiant eum carni de torrentibus, & comedant eum filii aquile. Deinde iustorum derisio gravis est: quia honor est virtutis premium: & contra hoc dicitur Job xxi. 4. Deridetur iusti simplicitas: quæ quidem derisio valde nociva est, quia per hoc homines à bene agendo impediuntur, secundum illud Gregorii (Lib. XX. Moral. cap. xv. parum ante med.). Qui in aliorum actibus exoriri bona respiciunt, mox ea manu possidere exprobrationis evellunt.

Ad primum ergo dicendum, quod ludus non importat aliquid contrarium caritati respectu ejus cum quo luditur: potest tamen importare aliquid contrarium caritati respectu ejus de quo luditur, propter contemptum, ut dictum est (in corp.).

Ad secundum dicendum, quod ille qui recidivat in peccatum de quo poenituit, & ille qui simulat non expresse Deum irridere, sed quasi interpretative, in quantum scilicet ad modum deridentis se habet. Nec tamen venialiter peccando aliquis simpliciter recidivat, vel simulat, (a) sed dispositivo, & imperfecite.

(a) Ita cum codicibus Alcan. Camer. & Paris. Nicolajus, A. dispositivo, vel interpretative.

Ad tertium dicendum, quod derisio secundum suam rationem levius aliquid est quam detractio, vel contumelia, quia non importat contemptum, sed ludum; quandoque tamen habet majorem contemptum quam contumelia, ut supra dictum est (in corp. art.) & tunc est grave peccatum.

QUÆSTIO LXXVI.

De maledictione,

in quatuor articulis divisæ.

POSTEA considerandum est de maledictione: & circa hoc quærentur quatuor.

Primo, utrum licite possit aliquis maledicere homini.

Secundo, utrum licite possit aliquis maledicere irrationali creaturæ.

Tertio, utrum maledictio sit peccatum mortale.

Quarto, de comparatione ejus ad alia peccata.

ARTICULUS I.

409

Utrum liceat maledicere aliquem.

IV. dist. xxv. 11. quæst. 11. art. 1. quæst. 2. ad 1. & ver. quæst. 11. art. 8. ad 10. & 15. & Psalm. v. & Rom. xi. & 111. lect. 9.

AD primum sic proceditur. Videtur quod non liceat maledicere aliquem. Non est enim licitum præterire mandatum Apostoli, in quo Christus loquebatur, ut dicitur II. ad Cor. xiii. Sed ipse præcepit Rom. xii. 14. Benedicite, & nolite maledicere. Ergo non licet aliquem maledicere.

2. Præterea. Omnes tenentur Deum benedicere, secundum illud Dan. 11. 82. Benedicite filii hominum Domino. Sed non potest ex ore eodem procedere benedictio Dei, & maledictio hominis, ut probatur Jacobi 111.

Ergo nulli licet aliquem maledicere.

3. Præterea. Ille qui aliquem maledicit, videtur optare ejus malum culpæ: vel poenæ, quia maledictio videtur esse imprecatio quadam. Sed non licet desiderare malum alterius; quinimo orare oportet pro omnibus, ut liberentur à malo. Ergo nulli licet maledicere.

4. Præterea. Diabolus per obtinationem maxime subiectus est malitiæ. Sed non licet aliqui maledicere diabolum, sicut nec scipsum: dicitur enim Eccli. xxi. 30. Cum maledicti impius diabolum, maledicti sint animam suam. Ergo multo minus licet maledicere hominem.

Præ-

5. Præterea. Num. xxi. super illud, Quomodo maledicam cui non maledixit Dominus? dicit Glossa (ord. Orig. hom. xv. in Num. parum à med.), non potest esse iusta maledictio, ubi peccantis ignoratur affectus. Sed homo non potest scire affectum alterius hominis, nec etiam utrum sit maledictus à Deo. Ergo nulli licet aliquem hominem maledicere.

Sed contra est quod Deut. xxviii. 27. dicitur: Maledictus qui non permanet in sermone legi hujus. Elisæus etiam pueris sibi illudentibus maledixit, ut habetur IV. Reg. 11.

Respondeo dicendum, quod maledicere idem est quod malum dicere. Dicere autem tripliciter se habet ad id quod dicitur. Uno modo per modum enuntiationis; sicut aliquid exprimitur modo indicativo; & sic maledicere nihil aliud est quam malum alterius referre, quod pertinet ad detractiorem: unde quandoque maledicti detractores dicuntur. Alio modo dicere se habet ad id quod dicitur, per modum causæ: & hoc quidem primo & principaliter competit Deo, qui omnia suo verbo fecit, secundum illud Ps. xxxiii. 9. Dixit & facta sunt: consequenter autem competit hominibus, qui verbo suo alios movent per imperium ad aliquid faciendum: & ad hoc instituta sunt verba imperativi modi. Tertio modo ipsum dicere se habet ad id quod dicitur, quasi expressio quedam affectus desiderantis id quod verbo exprimitur: & ad hoc instituta sunt verba optativi modi.

Prætermisso ergo primo modo maledictionis, qui est per simplicem enuntiationem mali, considerandum est de aliis duobus. Ubi scire oportet, quod facere aliquid, & velle illud, se consequuntur in bonitate, & malitia, ut ex supradictis patet (1. 2. quæst. xx. art. 3.). Unde in istis duobus modis, quibus malum dicitur per modum imperantis, vel per modum optantis, eadem ratio est aliquid licitum, & illicitum. Si enim aliquis imperet, vel optet malum alterius, in quantum est malum, quasi ipsum malum intendens; sic maledicere utroque modo erit illicitum: & hoc est maledicere, per se loquendo. Si autem aliquis imperet, vel optet malum alterius, sub ratione boni, sic est licitum: nec erit maledictio, per se loquendo, sed per accidens: quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, sed ad bonum.

Contingit autem malum aliquid dici imperando, vel optando, sub ratione duplicis boni. Quandoque quidem sub ratione iusti; & sic iudex licite maledicit illum cui præcipit iustam poenam inferri: & sic etiam Ecclesia maledicit anathematizandos; sicut & Propheta in Scripturis quandoque imprecantur mala peccatoribus, quasi conformantes vo-

luntatem suam divine iustitiæ, licet hæc imprecationes possint etiam per modum prænuntiationis intelligi. Quandoque vero dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat aliquem peccatorem pari aliquam ægritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocimento cesset.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus prohibet maledicere, per se loquendo, cum intentione mali.

Et similiter dicendum est ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod optare aliquid malum sub ratione boni, non contrariatur affectui quo quis simpliciter alicui optat bonum; sed magis habet conformitatem ad ipsum.

Ad quartum dicendum, quod in diabolo est considerare naturam, & culpam. Natura quidem ejus bona est, & à Deo, nec eam maledicere licet, culpa autem ejus est maledicenda, secundum illud Job 111. 8. Maledicant ei qui maledicunt dei. Cum autem peccator maledicit diabolum propter culpam, seipsum simili ratione iudicat maledictione dignum: & secundum hoc dicitur maledicere animam suam.

Ad quintum dicendum, quod affectus peccantis, est in se non videtur, potest tamen percipi ex aliquo manifesto peccato, pro quo poena est infligenda. Similiter etiam quamvis sciri non possit, quem Deus maledicit secundum finalem reprobationem, potest tamen sciri, quis sit maledictus à Deo secundum reatum præsentis culpe.

ARTICULUS II.

410

Utrum liceat creaturam irrationalem maledicere,

Infr. art. 4. ad 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod non liceat creaturam irrationalem maledicere. Maledictio enim præcipue videtur esse licita, in quantum respicit poenam. Sed creatura irrationalis non est susceptiva nec culpæ, nec poenæ. Ergo eam maledicere non licet.

2. Præterea. In creatura irrationali nihil invenitur nisi natura, quam Deus fecit. Hanc autem maledicere non licet etiam in diabolo ut dictum est (art. præc. ad 4.). Ergo creaturam irrationalem nullo modo licet maledicere.

3. Præterea. Creatura irrationalis aut est permanens, sicut corpora, aut est transiens, sicut tempora. Sed, sicut Gregorius dicit in IV. Moral. (cap. 11. circ. med.) ovisum est maledicere non existentem, vitiosum vero, si existet. Ergo nullo modo licet maledicere creaturæ irrationali.

Sed contra est quod Dominus maledixit

faciliter, ut habetur Matth. xxi. & Job maledixit diei suo, ut habetur Job 111.

Respondendo dicendum, quod benedictio, vel maledictio proprie ad illam rem pertinet cui potest aliquid bene, vel male contingere, scilicet rationali creaturæ. Creaturis autem irrationalibus bonum, vel malum dicitur contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam sunt.

Ordinantur autem ad eam multipliciter. Uno quidem modo per modum subventionis, inquantum scilicet ex creaturis irrationalibus subvenitur humana necessitati: & hoc modo Dominus homini dixit Genes. 111. 17. *Maledicta terra in opere tuo*, ut scilicet per ejus fertilitatem homo puniretur. Et ita etiam intelligitur quod habetur Deuter. xxviii. 5. *Benedicta horrea tua*: & infra 17. *Maledictum bove tuum*. Sic etiam David maledixit montibus Gelboe, secundum Gregorium expositionem (Lib. IV. Moral. cap. 111. in fin. & cap. 1v.) Alio modo creatura irrationalis ordiatur ad rationalem per modum significationis: & sic Dominus maledixit scelestam in significationem Judæ. Tertio modo ordiatur creatura irrationalis ad rationalem per modum continentis, scilicet temporis, vel loci: & sic maledixit Job diei natalitatis sue, propter culpam originalem, quam nascendo contraxit, & propter sequentes penalitates; & propter hoc etiam potest intelligi David maledixisse montes Gelboe, ut legitur II. Reg. 1. scilicet propter eadem populi quæ in eis contigerat.

Maledicere autem rebus irrationalibus, inquantum sunt creaturæ Dei, est peccatum blasphemiae: maledicere autem eis secundum se consideratis est otiosum, & vanum, & per consequens illicitum.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS III. 411

Utrum maledicere sit peccatum mortale.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod maledicere non sit peccatum mortale. Augustinus enim in homilia de igne purgatorio (quæ est xxi. de SS. ante med.) numerat maledictionem inter levia peccata. Hec autem sunt venialia. Ergo maledictio non est peccatum mortale, sed veniale.

2. Præterea. Ea quæ ex levi motu mentis procedunt, non videntur universaliter esse peccata mortalia. Sed insecundum maledictio ex levi motu procedit. Ergo maledictio non est peccatum mortale.

3. Præterea. Gravius est malefacere quam maledicere. Sed malefacere non semper est peccatum mortale. Ergo multo minus maledicere.

Sed contra. Nihil excludit a regno Dei nisi peccatum mortale. Sed maledictio excludit a regno Dei, secundum illud I. ad Cor. vi. 10. *Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Ergo maledictio est peccatum mortale.

Respondendo dicendum, quod maledictio de qua nunc loquimur, est per quam pronuntiat malum contra aliquem vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundum se repugnat caritati, qua diligimus proximum volentes bonum ipsius: & ita secundum suum genus est peccatum mortale, & tanto gravius, quanto personam cui maledicimus, magis amare, & revereri tenemus. Unde dicitur Levit. xx. 9. *Qui maledixerit patri suo, & matri, morte morietur*.

Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale vel propter parvitatem mali quod quis alteri maledicendo imprecatur, vel etiam propter affectum ejus qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludu, aut ex surteptione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur, ut supra dictum est (quest. lxxviii. art. 2.).

Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS IV. 412

Utrum maledicere sit gravius peccatum quam detractio.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod maledictio sit gravius peccatum quam detractio. Maledictio enim videtur esse blasphemia quædam, ut patet per id quod dicitur in Canonica Jude 9. quod cum Michael Archangelus cum diabolo disputaret, *asterceretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemia*: & accipitur ibi blasphemia pro maledictione, secundum glossam (interl.) Blasphemia autem est gravius peccatum quam detractio. Ergo maledictio est gravior detractio.

2. Præterea. Homicidium est detractio ne gravius, ut supra dictum est (quest. lxxvii. art. 3.). Sed maledictio est per peccato homicidii: dicit enim Chrysostomus super Matth. (homi. xx. vers. fin.) *Cum dixerit, Maledicis ei, & dominum everte, & omnia perire fac, nihil ab homicida differt*. Ergo maledictio est gravior quam detractio.

3. Præterea. Causa præminet signo. Sed ille qui maledicit, causat malum suo imperio; ille autem qui detrahit, solum significat malum jam existentis. Gravius ergo peccat maledicus quam detractor.

Sed contra est quod detractio non potest

QUESTIO LXXVII.

De fraudulentia, qua committitur in emptionibus, & venditionibus,

in quatuor articulis dist. 5.

DEinde considerandum est de peccatis quæ sunt circa voluntarias commutationes: & primo de fraudulentia, qua committitur in emptionibus, & venditionibus; secundo de usura, quæ fit in mutuis. Circa alias enim commutationes voluntarias non invenitur aliqua species peccati, quæ distinguitur à rapina, vel furto.

Circa primum quaruntur quatuor.

Primo de injusta venditione ex parte pretii, scilicet utrum liceat aliquid vendere plus quam valeat.

Secundo, de injusta venditione ex parte rei vendite.

Tertio, utrum venditor teneatur dicere vitium rei vendite.

Quarto, utrum licitum sit aliquid negotiando plus vendere quam emptum sit.

ARTICULUS I. 413

Utrum licite aliquis possit vendere rem plus quam valeat.

IV. dist. xxv. quest. 111. art. 1. quest. 1. cor. 2. quest. 111. art. 2. cor.

AD primum sic proceditur. Videtur quod aliquis licite possit vendere rem plus quam valeat. Justum enim in commutationibus humane vitæ secundum leges civiles determinatur. Sed secundum eas licitum est emptori, & venditori ut se invicem decipiant (ex Cod. Lib. IV. tit. 44. de retinenda venditione) quod quidem fit, inquantum venditor plus vendit rem quam valeat; emptor autem minus quam valeat. Ergo licitum est quod aliquis vendat rem plus quam valeat.

2. Præterea. Illud quod est omnibus commune, videtur esse naturale, & non esse peccatum. Sed sicut Augustinus refert XIII. de Trinit. (cap. 111. à princ.) dictum cuiusdam Mimi fuit ab omnibus acceptum, *Vilius vultis emere, & care vendere*: cui etiam consonat quod dicitur Prov. xx. 14. *Malum est, malum est, dicit omnis emitor; & cum recesserit, gloriosus*. Ergo licitum est aliquid carius vendere, & vilius emere quam valeat.

3. Præterea. Non videtur esse illicitum, si ex conventionione agatur id quod fieri debet ex debito honestatis. Sed secundum Philosophum in VIII. Ethic. (cap. 1111. sub fin.) in amicitia utilis recompenratio fieri debet secundum

uti

utilitatem quam consecutus est ille qui beneficium suscepit: quæ quidem quandoque excedit valorem rei datæ; sicut contingit cum aliquis multum re aliqua indiget vel ad periculum evitandum, vel ad aliquod commodum consequendum. Ergo licet in contractu emptoris, & venditoris aliquid dare pro majori pretio quam valeat.

Sed contra est quod dicitur Matth. vi. 12. *Omnia quæcumque volueritis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Sed nullus vult sibi rem vendi carius quam valeat. Ergo nullus debet alteri vendere rem carius quam valeat. Respondeo dicendum, quod fraudem adhibere ad hoc quod aliquid plus justo pretio vendatur, omnino peccatum est, in quantum aliquis decipit proximum in damnum ipsius. Unde & Tullius dicit in Lib. III. de offic. (in tit. *quod bono viro non est simulandum, à priore*). *Tollendum est igitur in rebus contrahendis omne mendacium: non licitorem venditor, nec qui contra se ligetur, emptor opponat.*

Si autem fraus deficit, tunc de emptione, & venditione dupliciter loqui possumus. Uno modo secundum se: & secundum hoc emptio, & venditio videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque, dum scilicet unus indiget re alterius, & est converso; sicut patet per Philosophum in 1. Polit. (cap. vi. à princ.) Quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius quam alterius: & ideo debet secundum æqualitatem rei inter eos contractus institui. Quantitas autem rei, quæ in usum hominis venit, mensuratur secundum pretium datum; ad quod est inventum numisma, ut dicitur in V. Ethic. (cap. vi. ante med.) Et ideo si vel pretium excedat quantitatem valoris rei, vel è converso res excedat pretium, tollitur iustitiæ æqualitas. Et ideo carius vendere, vel vilis emere rem quam valeat, est secundum se injustum, & illicitum.

Alio modo possumus loqui de emptione, & venditione, secundum quod per accidens cedit in utilitatem unius, & detrimentum alterius; puta cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius læditur, si ea careat: & in tali casu justum pretium erit ut non solum respiciatur ad rem quæ venditur, sed ad damnum quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licite poterit aliquid vendi plus quam valeat secundum se, quamvis non vendatur plus quam valeat habenti. Si vero aliquis multum juvetur ex re alterius quam accepit, ille vero qui vendit non damnificatus carendo re illa, non debet eam supervendere quia utilitas quæ alteri accrescit, non est (a)

(a) Ita cum eod. Tarrac. Alcan. & Paris. Nicolajus & posteriores edit. Al. ex venditione.

ex vendente, sed ex conditione eментis. Nullus autem debet vendere alteri quod non est suum; licet possit ei vendere damnum, quod patitur. Ille tamen qui ex re alterius accepta multum juvetur, potest propria sponte, aliquid vendenti supererogare; quod pertinet ad ejus honestatem.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est (1. 2. quæst. xcvi. art. 2.), lex humana populo datur, in quo sunt multi à virtute deficientes; non autem datur solum, virtuosis. Et ideo lex humana non potuit prohibere quicquid est contra virtutem; sed ei sufficit ut prohibeat ea quæ destruant hominum convictum; alia vero habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum, penam non inducens, si absque fraude venditor rem suam supervendat, aut emptor vilis emat; nisi sit nimis excessus, quia tunc etiam lex humana cogit ad restituendum, puta si aliquis sit deceptus ultra dimidiam justii pretii quantitatem. Sed lex divina impunitum relinquit quod sit virtuti contrarium. Unde secundum divinam legem illicitum reputatur, si in emptione, & venditione non sit æqualitas iustitiæ observata: & tenetur ille qui plus habet, recompenare ei qui damnificatus est, si sit notabile damnum. Quod ideo dico, quia justum pretium rerum non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam estimatione consistit; ita quod, modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem iustitiæ.

Ad secundum dicendum, quod, sicut ibidem dicit Augustinus, *minus ille vel seipsum intendo, vel alios experiendo, vili velle emere, & care vendere, omnibus id credidit esse commune. Sed quoniam revera vitium est, potest quisque adipisci hujusmodi iustitiam, qua hinc resistit, & vincat:* & ponit exemplum de quodam qui modicum pretium de quodam libro propter ignorantiam postulanti justum pretium dedit. Unde patet quod illud commune desiderium non est naturæ, sed vitii: & ideo commune est, multis, qui per latam viam vitiorum incedunt.

Ad tertium dicendum, quod in iustitia commutativa consideratur principaliter æqualitas rei; sed in amicitia utili consideratur æqualitas utilitatis; & ideo recompenratio fieri debet secundum utilitatem perceptam; in emptione vero secundum æqualitatem rei.

AR

ARTICULUS II. 474

Utrum venditio reddatur illicita propter defectum rei.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod venditio non reddatur injusta, & illicita propter defectum rei venditæ. Minus enim cetera sunt pensanda in re quam rei species substantialis. Sed propter defectum speciei substantialis non videtur reddi venditio rei illicita; puta si aliquis vendat argentum, vel aurum alchimicum pro vero, quod est utile ad omnes humanos usus, ad quos necessarium est argentum, & aurum; puta ad vasa, & ad alia hujusmodi. Ergo multo minus erit illicita venditio, si sit defectus in aliis.

2. Præterea. Defectus ex parte rei, qui est secundum quantitatem, maxime videtur injustitiam contrariari, quæ in æqualitate consistit. Quantitas autem per mensuram cognoscitur: mensuræ autem rerum quæ in usum hominum veniunt, non sunt determinate, sed alicubi majores, alicubi minores, ut patet per Philosophum in V. Ethic. (cap. vi. in med.) Ergo sicut non potest evitari defectus ex parte rei venditæ, ita videtur quod ex hoc venditio non reddatur illicita.

3. Præterea. Ad defectum rei venditæ pertinet, si ei conveniens qualitas deest. Sed ad qualitatem rei cognoscendam requiritur magna scientia, quæ peritque venditoribus deest. Ergo non reddatur venditio illicita propter rei defectum.

Sed contra est quod dicit Ambrosius in Lib. III. de offic. (cap. xi. à med.) *Regula iustitiæ manifesta est quod à vero non declinare vitium deccat bonum, nec damno injusso afficere quemquam, nec doli aliquid amittere.*

Respondeo dicendum, quod circa rem quæ venditur, triplex defectus considerari potest. Unus quidem secundum speciem rei: & hunc quidem defectum si venditor cognoscat in re quam vendit, fraudem committit in venditione: unde venditio illicita redditur. Et hoc est quod dicitur contra quosdam Isa. 22. *Argentum tuum versum est in sciam, vinum tuum mixtum est aqua:* quod enim permixtum est, patitur defectum quantum ad speciem.

Alius autem defectus est secundum quantitatem, quæ per mensuram cognoscitur: & ideo si quis scierit naturæ deficiente mensura in vendendo, fraudem committit: & est illicita venditio. Unde dicitur Deuter. xxv. 13. *Non habebis in sarculo diversa pondera, majus, & minus; nec erit in domo tua modius major, & minor: & postea subditur: Abominatur enim Dominus cum qui facit hæc, & aversetur omnem iniquitatem.*

S. Th. Op. Tom. III.

Tertius defectus est ex parte qualitatis; puta si aliquid animal infirmum vendatur quasi sanum: quod si quis scierit fecerit, fraudem committit in venditione: unde est illicita venditio. Et in omnibus talibus non solum aliquis peccat injuriam venditionem faciendo; sed etiam ad restitutionem tenetur.

Si vero, eo ignorante, aliquis prædictorum defectuum in re vendita fuerit; venditor quidem non peccat, quia facit injuriam materialiter; nec ejus operatio est injusta, ut ex supra dictis patet (quæst. ix. art. 1.) Tenetur tamen, cum ad ejus notitiam pervenerit, damnum recompenare emptori. Et quod dictum est de venditore, etiam intelligendum est ex parte emptoris. Continuum enim quandoque venditorum credere rem suam esse minus pretiosam quantum ad speciem; sicut si aliquis vendat aurum loco auri, sicut dicitur in Lib. I. de offic. (cap. ix. art. 1.) Tenetur tamen, cum ad ejus notitiam pervenerit, damnum recompenare emptori. Et quod dictum est de venditore, etiam intelligendum est ex parte emptoris. Continuum enim quandoque venditorum credere rem suam esse minus pretiosam quantum ad speciem; sicut si aliquis vendat aurum loco auri, sicut dicitur in Lib. I. de offic. (cap. ix. art. 1.) Tenetur tamen, cum ad ejus notitiam pervenerit, damnum recompenare emptori. Et quod dictum est de venditore, etiam intelligendum est ex parte emptoris.

Ad primum ergo dicendum, quod aurum, & argentum non solum cara sunt propria utilitatis valorum, quæ ex eis fabricantur, aut aliorum hujusmodi, sed etiam propria dignitate, & puritate substantiæ ipsorum. Et ideo si aurum, vel argentum ab alchimicis factum, veram speciem non habeat auri, & argenti, est fraudulenta, & injusta venditio: præsertim cum sint aliq̃ue utilitates auri, & argenti veri, secundum naturalem operationem ipsorum; quæ non conveniunt auro per alchimiam sophisticato; sicut quod habet proprietatem lætitie indur, & contra quosdam infirmitates medicinaliter juvat; frequenter etiam potest poni in operatione; & diutius in sua puritate permanet aurum verum quam aurum sophisticatum. Si autem per alchimiam fieret aurum verum, non esset illicitum ipsum pro vero vendere: quia nihil prohibet artem uti aliquibus naturalibus causis ad producendos naturales, & veros effectus; sicut Augustinus dicit in III. de Trinit. (cap. vi. 11.) de his quæ arte dæmonum sunt.

Ad secundum dicendum, quod mensuras rerum venalium necesse est in diversis locis esse diversas, propter diversitatem copie, & utilitatis rerum: quia ubi res magis abundat, consueverunt esse majores mensuræ. In unoquoque tamen loco ad rectores civitatis pertinet determinare, quæ sint justæ mensuræ rerum venalium, pensatis conditionibus locorum, & rerum. Et ideo has mensuras publica auctoritate, vel consuetudine institutas præterire non licet.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in XI. de civ. Dei (cap. xvii.)

Yy

pre-

Ad secundum dicendum, quod criminatores differunt à furro, & à detractore: quia criminatores esse qui publice crimina aliis imponunt vel accusando, vel conviciando; quod non pertinet ad detractorem, & furro nem.

Ad tertium dicendum, quod bilinguis proprie dicitur furro. Cum enim amicitia fit inter duos, natus furro ex utraque parte amicitiam rumpere: & ideo duabus linguis utitur ad duos, uni dicens malum de alio: propter quod dicitur Eccl. xxviii. 24. *Sufurro, & bilinguis maledictus: & subditur: Multos enim urbavit pacem habentes.*

ARTICULUS II. 406

Utrum detractio sit gravius peccatum quam susurratio.

Mal. quæst. x. art. 3. ad 3.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod detractio sit gravius peccatum quam susurratio. Peccata enim oris consistunt in hoc quod aliquis mala dicit. Sed detractor dicit de proximo ea que sunt mala simpliciter, quia ex talibus oritur infamia, vel diminuitur fama; susurro autem non curat dicere nisi mala apparentia, quæ scilicet displiceant audienti. Ergo gravius peccatum est detractio quam susurratio.

2. Præterea. Quicumque auferit alicui famam, auferit ei non solum autum amicum, sed multos, quia intellectus uniuscuiusque refugit amicitiam infamiam personarum: unde contra quemdam dicitur II. Paralip. xix. 2. *Hic qui odierunt Dominum, amicitia jungentis.* Susurratio autem auferit unum solum amicum. Gravius ergo peccatum est detractio quam susurratio.

3. Præterea. Jacobi iv. 11. dicitur: *Qui detrahbit fratri suo, detrahbit legi, & per consequens Deo, qui est legislator: & sic peccatum detractionis videtur esse peccatum in Deum, quod est gravissimum, ut supra habitum est (quæst. xx. art. 3. & 1. 2. quæst. lxxvii. art. 3.)* Peccatum autem susurrationis est in proximum. Ergo peccatum detractionis est gravius quam peccatum susurrationis.

Sed contra est quod dicitur Eccl. v. 17. *Denotatio pessima super bilinguem; susurratori autem odium, & impicitia, & contumelia.*

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 3. & 1. 2. quæst. lxxvii. art. 8.) peccatum in proximum tantum est gravius, quanto per ipsum majus nocuumentum proximo inferitur. Nocuumentum autem tanto majus est, quanto majus est bonum quod tollitur. Inter cetera vero exteriora bona preeminet amicus: quia sine amico nullus vivere potest, ut patet per Philosophum in VIII. Ethic. (cap. 1. in princ.) Unde dicitur Eccl. vi. 15. *Amico fideli nulla est comparatio.* Fama autem ipsa, quæ per detractionem tollitur, ad hoc maxime necessaria est, ut homo idoneus ad amicitiam habeatur.

Et ideo susurratio est majus peccatum quam detractio, & etiam quam contumelia, quia amicus est melior quam honor, & amari quam honorari, ut in VIII. Ethicor. (cap. viii.) Philosophus dicit.

Ad primum ergo dicendum, quod species, & gravitas peccati magis attenditur ex fine quam ex materiali objecto: & ideo ratione finis susurratio est gravior, quamvis detractor quandoque pejora dicat.

Ad secundum dicendum, quod fama est dispositio ad amicitiam, & infamia ad inimicitiam. Dispositio autem deficit ab eo ad quod disponit. Et ideo ille qui operatur ad aliquid, quod est dispositio ad inimicitiam, minus peccat quam ille qui directe operatur ad inimicitiam inducendam.

Ad tertium dicendum, quod ille qui detrahbit fratri, intantum videtur detrahbre legi, inquantum contemnit præceptum de dilectione proximi; contra quod directus agit qui amicitiam disrumpere nititur. Unde hoc peccatum maxime contra Deum est: quia *Deus dilectio est, ut dicitur I. Joann. iv. 16. & propter hoc dicitur Proverb. xv. 16. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus: & hoc septimum ponit eum qui seminat inter fratres discordiam.*

QUÆSTIO LXXV.

de derisione, in duos articulos divisâ.

Deinde considerandum est de derisione: & circa hoc quarantur duo articuli. Primo, utrum derisio sit peccatum speciale, distinctum ab aliis peccatis, quibus per verba nocuumentum proximo inferitur. Secundo, utrum derisio sit peccatum mortale.

Sed contra est quod dicitur Eccl. vi. 17. *Denotatio pessima super bilinguem; susurratori autem odium, & impicitia, & contumelia.*

ARTICULUS I. 407
Utrum derisio sit speciale peccatum ab aliis præcibus distinctum.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod derisio non sit speciale peccatum, ab aliis præmissis distinctum. Substantio enim videtur idem esse quod derisio. Sed substantiatio ad contumeliam videtur pertinere. Ergo derisio non videtur distinguì à contumelia.

2. Præterea. Nullus irridetur nisi de aliquo turpi, ex quo homo erubescit. Hujusmodi autem sunt peccata; quæ manifeste de aliquo dicuntur, pertinent ad contumeliam, sive autem occulte, pertinent ad detractionem, sive susurrationem. Ergo derisio non est vitium à præmissis distinctum.

3. Præterea. Hujusmodi peccata distinguuntur secundum nocuumenta quæ proximo inferuntur. Sed per derisionem non inferitur aliud nocuumentum proximo quam in honore, vel fama, vel detrimento amicitie. Ergo derisio non est peccatum distinctum à præmissis.

Sed contra est quod derisio fit ludo, unde & illuso nominatur. Nullum autem præmissorum ludo agit, sed serio. Ergo derisio ab omnibus prædictis differt.

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. lxxv. art. 2.) peccata verborum præcipue pensanda sunt secundum intentionem profertentis: & ideo secundum diversa quæ quis intendit contra alium loquens, hujusmodi peccata distinguuntur.

Sicut autem aliquis conviciando intendit conviciati honorem deprimeret, & detrahendo diminueret famam, & susurrando tollere amicitiam, ita etiam irridendo aliquis intendit quod ille qui irridetur, erubescat. Et quia hic finis est distinctus ab aliis, ideo etiam peccatum derisionis distinguitur à præmissis peccatis.

Ad primum ergo dicendum, quod substantiatio, & irrisio conveniunt in fine, sed differunt in modo: quia irrisio fit ore, idest verbo, & cachinnis; substantiatio autem naso rugato, ut dicit Glossa (interl. August.) super illud Psal. 11. *Qui habitat in caelis, iridebit eos.* Talis autem differentia non diversificat speciem. Utrumque tamen differt à contumelia, sicut erubescencia à dehonoratione: est enim erubescencia minor dehonorationis, sicut Damascenus dicit (Lib. II. orth. Fid. cap. xvi.)

Ad secundum dicendum, quod de opere virtuoso aliquis apud alios & reverentiam meretur, & famam, & apud seipsum bona conscientie. Sed de aliquo malo, vel defectu. Malum autem est...

cientia gloriam, secundum illud II. ad Corinth. 1. 12. *Gloria vestra hoc est, & similitudinem conscientie vestre.* Unde & converso de actu turpi, idest vitioso; apud alios quidem tollitur hominis honor, & fama; & ad hoc contumeliosus, & detractor turpia de alio dicitur: apud seipsum autem per turpia, que dicuntur, aliquis perdit conscientiam gloriam per quamdam confusorem, & erubescenciam; & ad hoc turpia dicit derisor. Et sic patet quod d. risor communicat cum prædictis vitium in materia, differt autem in fine.

Ad tertium dicendum, quod securitas conscientie, & quies illius magnum bonum est, secundum illud Proverb. xv. 15. *Secura mens quasi iuge conviciationem.* Et ideo qui conscientiam alicuius inquietat, confundendo ipsum, aliquid speciale nocuumentum ei infert. Unde derisio est peccatum speciale.

ARTICULUS II. 408

Utrum derisio possit esse peccatum mortale.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod derisio non possit esse peccatum mortale. Omne enim peccatum mortale contrariatur caritati. Sed derisio non videtur contrariari caritati; agitur enim ludo quandoque inter amicos, unde & illuso nominatur. Ergo derisio non potest esse peccatum mortale.

2. Præterea. Derisio illa videtur esse maxima quæ fit in injuriam Dei. Sed non omnis derisio quæ vergit in injuriam Dei, est peccatum mortale: aliquid quicumque recideret in aliquod peccatum veniale, de quo penitet, peccat mortaliter: dicit enim Isidorus (Lib. II. de sum. bono cap. xvi. in princ.) quod *irrisor est, & non penitens, qui ad hoc agit: non penitet. Similiter etiam sequeretur quod omnis simulatio esset peccatum mortale: quia, sicut Gregorius dicit in Moral. (Lib. XXXI. cap. ix. ante med.) per simulationem significatur simulari, qui deridet equum, idest hominem justum, & ascensorem, idest Deum.* Ergo derisio non est peccatum mortale.

3. Præterea. Contumelia, & detractio videtur esse graviora peccata quam derisio: quia majus est facere aliquid serio quam joco. Sed non omnis detractio, vel contumelia est peccatum mortale: Ergo multo minus derisio.

Sed contra est quod dicitur Proverb. i. 11. *Ipse (a) deridet illosore.* Sed deridere Dei est aternaliter punire pro peccato mortali, ut patet per id quod dicitur in Psal. 11. 4. *Qui habitat in caelis, iridebit eos.* Ergo derisio est peccatum mortale.

Respondendo dicendum, quod irrisio non fit nisi de aliquo malo, vel defectu. Malum autem est...

(a) Vulgata deludet.

aliquam causam eam vendere velit, non est negotiato, quamvis carius vendat. Potest enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem melioravit, vel quia pretium rei est mutatum secundum diversitatem loci, vel temporis, vel propter periculum, cui se exposuit, transferendo rem de loco ad locum, vel eam (a) ferri faciendo. Et secundum hoc nec emptio, nec venditio est injusta.

Ad tertium dicendum, quod clerici non solum debent abstinere ab his quæ sunt secundum se mala, sed etiam ab his quæ habent speciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc quod est ordinata ad lucrum terrenum, cuius clerici debent esse contemptores: tum etiam propter frequentiam negotiorum vitia, quia (b) difficulter exiit negotiator à peccatis laborum, ut dicitur Eccli xxvi. 28. Est & alia causa, quia negotiato nimis implicat animum secularibus curis, & per consequens à spiritualibus retrahit: unde & Apostolus dicit II. ad Timoth. 11. 4. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Licet tamen clericis uti prima commutationis specie, quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, emendo, vel vendendo.

QUÆSTIO LXXVIII.

De peccato usure, quod committitur in mutuis, in quatuor articulis divisa.

Deinde considerandum est de peccato usuræ, quod committitur in mutuis; & circa hoc queruntur quatuor.

Primo, utrum sit peccatum accipere pecuniam in pretium pro pecunia mutuata, quod est accipere usuram.

Secundo, utrum liceat pro eodem quantumque utilitatem accipere, quasi in recompensationem mutui.

Tertio, utrum aliquis restituere teneatur id quod de pecunia usuraria iusto lucro lucratus est.

Quarto, utrum liceat accipere mutuo pecuniam sub usurâ.

ARTICULUS I.

Utrum accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum.

III. dist. xxxvii. art. 6. & mal. quest. xiiii. art. 4. & quoad. 111. art. 19. & opusc.

Lxxiiii. cap. xiv. & xv.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod accipere usuram pro pecunia mutuata

(a) Ita cum eod. Alan. aliisque pluribus Nicolaus, & recentiores editi. Al. fieri. (b) Vulgata: Difficiliter exiit negotians à negligentia, & non iustificabitur caupo à peccatis laborum.

conceditur res, & propter hoc in talibus per mutuum transferitur dominium. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinum, & vellet seorsum vendere usum vini, venderet eandem rem bis, vel venderet id quod non est: unde manifeste per iniquitatem peccaret. Et simili ratione iniquitatem committit qui mutuat vinum, aut triticum; petens sibi dari duas recompensationes, unam quidem restitutionem æqualis rei, aliam vero pretium usus, quod usura dicitur.

Quædam vero sunt quorum usus non est ipsa rei consumptio; sicut usus domus est inhabitatio; non autem dissipatio. Et ideo in talibus seorsum potest utrumque concedi; puta cum aliquis tradit alteri dominium domus, reservato sibi usui ad aliquod tempus; vel è converso cum quis concedit alicui usum domus, reservato sibi eius dominio. Et propter hoc licite potest homo accipere pretium pro usu domus, & præter hoc petere domum accommodatam, sicut patet in conductione, & locatione domus.

Pecunia autem, secundum Philosophum in V. Ethic. (cap. v. à med.) & in I. Polit. (cap. v. & vi.) principaliter est inventa ad commutationes faciendas: & ita proprius, & principalis pecuniæ usus est ipsius consumptio, sive distractio, secundum quod in commutationes expenditur. Et propter hoc secundum se est illicitum pro usu pecuniæ mutuatae accipere pretium, quod dicitur usura: & sicut alia iniuste acquisita tenetur homo restituere, ita pecuniam quam per usuram accepit.

Ad primum ergo dicendum, quod usura ibi metaphorice accipitur pro supererectentia bonorum spiritualium, quam exigit Deus, volens ut in bonis acceptis ab eo semper proficiamus; quod est ad utilitatem nostram, non ejus.

Ad secundum dicendum, quod Judæis prohibuit fuit accipere usuram à fratribus suis, scilicet Judæis: per quod datur intelligi, quod accipere usuram à quocumque homine est simpliciter malum: debemus enim omnem hominem habere quasi proximum, & fratrem, præcipue in statu Evangelii, ad quod omnes volunt. Unde in Psal. xlv. 5. absolute dicitur: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram:* & Zech. xviii. 8. *Qui usuram non accepit.* Quod autem ab extraneis usuram acciperent, non fuit eis concessum quasi licitum, sed permissum ad majus malum vitandum; ne scilicet à Judæis Deum colentibus usuras acciperent; propter avaritiam, cui dedit erant, ut habetur Isai. lvi. Quod autem in præmium promittitur, *Feneraberis gentibus multis, &c.* sensus ibi large accipitur pro mutuo; sicut & Eccli. xxix. dicitur: *Multi non causa nequitiæ non fenerati sunt, id est non mutuaverunt.* Promittitur ergo in præmium Judæis abundantia divi-

tiarum, ex qua contingit quod aliis mutuae possint.

Ad tertium dicendum quod leges humana dimittunt aliqua peccata impunita, propter conditiones hominum imperfectorum; in quibus multæ utilitates impediuntur, si omnia peccata distictè prohiberentur poenis adhibitis. Et ideo usuras lex humana concessit, non quasi existimans eas esse secundum justitiam, sed ne impediuntur utilitates multorum. Unde in ipso Jure civili (Lib. II. Constit. tit. 4. de usufructu §. Constituitur) dicitur, quod rei que usu consumuntur, nec ratione naturali, neque civili recipiunt usufructum: & quod *Senatus non fecit earum rerum usufructum (nec enim poterat) sed quasi usufructum concessit;* concedens scilicet usuras. Et Philosophus naturali ratione ductus dicit in I. Polit. (cap. vii. parum ante med.) quod *usuraria acquisitio pecuniarum est maxime præter naturam.*

Ad quartum dicendum, quod dare mutuum non semper cogitur homo; & ideo quantum ad hoc ponitur inter consilia. Sed quod homo lucrum de mutuo non querat, hoc cadit sub ratione precepti. Potest tamen dici consilium per comparisonem ad dicta Pharisæorum, qui putabant usuram aliquam esse licitam; sicut & dilectio inimicorum est consilium. Vel loquitur ibi non de spe usurarii lucri, sed de spe quæ ponitur in homine: non enim debemus mutuum dare, vel quodcumque bonum facere propter spem hominis, sed propter spem Dei.

Ad quintum dicendum, quod ille qui mutare non tenetur, recompensationem potest accipere ejus quod fecit; sed non amplius debet exigere. Recompensatur autem sibi secundum æqualitatem justitiæ, si tantum ei reddatur, quantum mutavit. Unde si amplius exigit pro usufructu rei, quæ alium usum non habet nisi consumptionem substantiæ, exigit pretium ejus quod non est; & ita est injusta exactio.

Ad sextum dicendum, quod usus principalis valorum argenteorum non est ipsa eorum consumptio; & ideo usus eorum potest vendi licite, servato dominio rei. Usus autem principalis pecuniæ argentiæ est distractio pecuniæ in commutationes: unde non licet ejus usum vendere cum hoc quod aliquis velit ejus restitutionem quod mutuo dedit. Sciendum tamen, quod secundarius usus argenteorum valorum potest esse commutatio; & talem usum eorum non liceret vendere, Et similiter potest esse aliquis secundarius usus pecuniæ argentiæ; ut puta si quis concederet pecuniam signatam ad ostentationem, vel ad ponendum loco pignoris: & talem usum pecuniæ licite homo vendere potest.

Ad septimum dicendum, quod ille qui dat usuram, non simpliciter voluntarie dat, sed cum quadam necessitate, in quantum indiget accipere pecuniam mutuo, quam ille qui habet, non vult sine usura mutare.

ARTICULUS II. 418

Utrum liceat pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere.

Mal. quest. XLII. art. 4. ad 10. & opusc. XXI. quest. III. & IV. & opusc. LXXXIII. cap. III. & VII.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod aliquis possit pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatem expetere. Unusquisque enim licite potest suam indemnitate consulere. Sed quandoque dampnum aliquis patitur ex hoc quod pecuniam mutat. Ergo licitum est ei supra pecuniam mutatam aliquid aliud pro damno expetere, vel etiam exigere.

2. Præterea. Unusquisque tenetur ex quodam debito honestatis aliquid recompenfare ei qui sibi gratiam fecit, ut dicitur in V. Ethic. (cap. v. paulo à princ.) Sed ille qui alicui in necessitate conficitur pecuniam mutuat, gratiam facit, unde & gratiarum actio ei debetur. Ergo ille qui recipit, tenetur naturali debito aliquid recompenfare. Sed non videtur esse illicitum obligare se ad aliquid ad quod quis ex naturali iure tenetur. Ergo non videtur esse illicitum, si aliquis pecuniam alteri mutans, in obligationem deducat aliquam recompensationem.

3. Præterea. Sicut est quoddam munus à manu, ita etiam est quoddam munus à lingua, & ab obsequio, ut dicit Glossa (interl.) Mat. XXXI. 15. *Beatus qui exciuit manus suas ab omni munere.* Sed licet accipere servitium, vel etiam laudem ab eo cui quis pecuniam mutavit. Ergo pari ratione licet quodcumque alium munus accipere.

4. Præterea. Eadem videtur esse comparatio dati ad datum, & mutuari ad mutatum. Sed licet pecuniam accipere pro alia pecunia data. Ergo licet accipere recompensationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

5. Præterea. Magis à se pecuniam alienari qui eam mutando dominium transfert, quam qui eam mercatori, vel artifici committit. Sed licet lucrum accipere de pecunia commissa mercatori, vel artifici. Ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

6. Præterea. Pro pecunia mutata potest homo pignus accipere, cuius usus possit pretio aliquo vendi, sicut cum impignoratur ager,

[a] Ita cum codd. Cantab. Rom. Paris. aliisque edidi passim. Cod. Alean. expectare.

vel domus, quæ inhabitatur. Ergo licet aliquod lucrum habere de pecunia mutuata.

7. Præterea. Contingit quandoque quod aliquis carius vendit res suas ratione mutui, aut vilius emit quod est alterius, vel etiam pro dilatione pretii auget, vel pro acceleratione dimittit in quibus casibus videtur aliqua recompensatio fieri quasi pro mutuo pecunie. Hoc autem non manifeste apparet illicitum. Ergo videtur licitum esse aliquod commodum de pecunia mutuata (a) expetere, vel etiam exigere.

Sed contra est quod Ezech. XVI. 17. dicitur inter alia quæ ad virum justum requiruntur: *Si usuram, & superabundantiam non accepisti.*

Respondet dicendum, quod secundum Philosophum in IV. Ethic. (cap. I. circ. princ.) omne illud pro pecunia habetur cuius pretium potest pecunia mensurari. Et ideo sicut si aliquis pro pecunia mutuata, vel quacumque alia re quæ ipso usu consumitur, pecuniam accipit ex pacto tacito, vel expresso, peccat contra iustitiam: ut dictum est (art. præc.) ita etiam quicumque ex pacto tacito, vel expresso quodcumque aliud accipit, cuius pretium pecunia mensurari potest, simile peccatum incurrit.

Si vero accipiat aliquid huiusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa, sed sicut gratituum donum, non peccat: quia etiam antequam pecuniam mutuasset licite poterat aliquod donum gratis accipere: nec peioris conditionis efficitur per hoc quod mutuavit.

Recompensationem vero eorum quæ pecunia non mensurantur, licet pro mutuo exigere, puta benevolentiam, & amorem ejus qui mutuavit, vel aliquid huiusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid quod debet habere: hoc enim non est vendere usum pecunie, sed dampnum vitare, & potest esse quod accipiens mutuum majus damnum evitet quam dans incurrat: unde accipiens mutuum, cum sua utilitate dampnum alterius reconpenfat. Recompensationem vero damni, quod consideratur in hoc quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id quod nondum habet, & potest impediri multiplicitè ab habendo.

Ad secundum dicendum, quod recompensatio alicujus beneficii dupliciter fieri potest. Uno quidem modo ex debito iustitiæ, ad quod aliquis ex certo pacto obligari potest: & hoc debitum attenditur secundum quantum

quantitatem beneficii quod quis accipit. Et ideo ille qui accipit mutuum pecunie, vel cuiuscumque similis rei, cuius usus est ejus consumptio, non tenetur ad plus recompensandum quam mutuo accepit: unde contra iustitiam est, si ad plus reddendum obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitie; in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, quam etiam quantitas ejus quod fecit: & tali debito non competit civilis obligatio, per quam inducitur quædam necessitas, ut non spontanea recompensatio fiat.

Ad tertium dicendum, quod si aliquis ex pecunia mutuata expectet, vel exigit, quasi per obligationem pacti taciti, vel expressi, recompensationem muneris *ab obsequio*, vel à lingua, perinde est ac si expectaret, vel exigeret munus à manu: quia utrumque pecunia æstimari potest, ut patet in his qui locant operas suas, quas manu, vel lingua exercent. Si vero munus *ab obsequio*, vel à lingua non quasi ex obligatione (a) vel exhibetur, sed ex benevolentia, quæ sub æstimationem pecunie non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expectare.

Ad quartum dicendum, quod pecunia non potest vendi pro pecunia ampliori quam sit quantitas pecunie mutuate, quæ restituenda est. Nec sibi aliquid est exigendum, aut expectandum, nisi benevolentia affectus, qui sub æstimationem pecunie non cadit: ex quo potest procedere spontanea mutatio. Repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum in posterum: quia etiam talis obligatio pecunia æstimari potest. Et ideo licet simul mutuanti unum aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet cum obligare ad mutuum in posterum faciendum.

Ad quintum dicendum, quod ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecunie in eum cui mutuat: unde ille cui pecunia mutuatur, sub suo periculo tenet eam; & tenetur eam restituere integrè: unde non debet amplius exigere ille qui mutuavit. Sed ille qui committit pecuniam suam vel mercatori, vel artifici per modum societatis cuiusdam, non transfert dominium pecunie suæ in illum, sed remanet ejus; ita quod cum periculo ipsius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur: & ideo sic licite potest partem lucri inde provenientis expetere, tanquam de re sua.

Ad sextum dicendum, quod si quis pro pecunia sibi mutuata obliget rem aliquam cuius usus pretio æstimari potest, debet usum illius rei ille qui mutuavit, computare in resti-

tutionem ejus quod mutuavit: alioquin si usum illius rei quasi gratis sibi superaddi vellet, idem est ac si pecuniam acciperet pro mutuo, quod est usurarium: nisi forte esset talis res cuius usus sine pretio solet concedi inter amicos, sicut patet de libro accomodato.

Ad septimum dicendum, quod si aliquis carius velit vendere res suas quam sit iustum pretium, ut de pecunia solvenda emptorem expectet, manifeste usura committitur: quia huiusmodi expectatio pretii solvendi habet rationem mutui. Unde quicquid ultra iustum pretium pro huiusmodi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui, quod pertinet ad rationem usuræ. Similiter etiam si quis emptor velit rem emere vilius quam sit iustum pretium, eo quod pecuniam ante solvit quam possit ei res tradi, licet peccatum usuræ: quia etiam ista anticipatio solutionis pecunie habet mutui rationem, cuius quoddam pretium est quod diminuitur de iusto pretio rei emptæ. Si vero aliquis de iusto pretio vult diminuerè, ut pecuniam privè habeat, non peccat peccato usuræ.

ARTICULUS III. 419

Utrum quicquid de pecunia usuraria quis lucratus fuerit, reddere teneatur.

Quod. III. art. 19. & opusc. LXXVII.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod quicquid de pecunia usuraria aliquis lucratus fuerit, reddere teneatur. Dicit enim Apostolus ad Rom. XI. 16. *Si radix sancta, & rami.* Ergo eadem ratione, si radix infirma, & rami. Sed radix fuit usuraria. Ergo quicquid ex ea acquisitum est, est usurarium. Ergo tenetur ad restitutionem illius.

2. Præterea. Sicut extra de usuris, in illa Decretali, *Cum tu, sicut asseris*, dicitur, *possessions, que de usuris sunt comparate, debent vendi, & usurarum pretia his à quibus sunt extorta, restitui.* Ergo eadem ratione quicquid aliud ex pecunia usuraria acquiritur, debet restitui.

3. Præterea. Illud quod aliquis emit de pecunia usuraria, debetur sibi ratione pecunie quam dedit. Non ergo habet majus jus in re quam acquisivit, quam in pecunia quam dedit. Sed pecuniam usurariam tenebatur restituere. Ergo & illud quod ex ea acquirit, tenetur restituere.

Sed contra. Quilibet potest licite tenere id quod legitime acquisivit. Sed id quod acquiritur per pecuniam usurariam, interdum

(a) Ita mss. & edidi libri communiter, licet Theologi dubitent an legendum sit ei: & infra codices omnes habent verba, & exigere, & expectare: quæ prædicti Theologi suspicantur adjecta.

legitime acquiritur. Ergo licite potest teneri.
 Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst.), res quedam sunt quarum usus est ipsa earum rerum consumptio, quæ non habent usum fructuum secundum jura (Lib. II. Inst. tit. 4. de usufructu §. Constituitur). Et ideo si talia fuerint per usuram extorta (puta denarii, triticum, vinum, aut aliquid hujusmodi) non teneatur homo ad restituendum nisi id quod accepit quia id quod de tali re est acquisitum, non est fructus hujusmodi rei, sed humana industria: nisi forte per detentionem talis rei alter sit damnificatus amittendo aliquid de bonis suis: tunc enim tenetur ad recompensationem documenti.
 Quædam vero res sunt quarum usus non est earum consumptio; & talia habent usum fructuum; sicut domus, & ager, & alia hujusmodi. Et ideo si quis domum alterius, vel agrum per usuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum, vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia tunc fructus rerum quarum usus est dominus & ideo ei debentur.
 Ad primum ergo dicendum, quod radix non solum habet rationem materię, sicut pecunia usuraria; sed habet etiam aliquam rationem causę activę, in quantum administrat nutrimentum: & ideo non est simile.
 Ad secundum dicendum, quod possessiones quę de usuris sunt comparatę, non sunt eorum quorum sunt usurę, sed illorum qui eas emerunt; sunt tamen obligatę illis a quibus fuerunt usurę acceptę, sicut & alia bona usurarii. Et ideo non præcipitur quod assignentur illę possessiones his a quibus fuerunt acceptę usurę, quia forte plus valent quam usurę quas dederunt; sed præcipitur quod vendantur possessiones, & earum pretia restituantur, scilicet secundum quantitatem usurę acceptę.
 Ad tertium dicendum, quod illud quod acquiritur de pecunia usuraria, debetur quidem acquirenti, non propter pecuniam usurariam datam, sicut propter causam instrumentalem, sed propter causam principalem: & ideo plus juris habet in re acquisita de pecunia usuraria quam in ipsa pecunia usuraria.

ARTICULUS IV. 420
Utrum liceat pecuniam accipere mutuo sub usuris.
 III. dist. xxxvii. art. 6. ad 6. & mal. quæst. xlii. art. 4. ad 17. & 19. & opus. xxxi. quæst. 111. fin. & opus. lxxxii. cap. xvi. q. 2.
Ad quartum sic proceditur. Videtur quod non liceat pecuniam accipere mutuo sub usuris. Dicit enim Apóstolus Rom. 1. 32. quod digni sunt morte, non solum qui faciunt peccata, sed etiam qui consentiunt faciendis. Sed ille qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, consentit usurario in suo peccato, & præbet ei occasionem peccandi. Ergo etiam ipse peccat.
 2. Præterea. Pro nullo commodo temporaliter debet aliquis alteri quamcumque occasionem præbere peccandi: hoc enim peritiam rationem scandali activi, quod semper est peccatum, ut supra dictum est (quæst. xlii. art. 2.). Sed ille qui petit mutuum ab usurario, expressé dat ei occasionem peccandi. Ergo pro nullo commodo temporali excusatur.
 3. Præterea. Non minor videtur esse necessitas quandoque deponendi pecuniam suam apud usurarium quam mutuum accipiendi ab ipso. Sed deponere pecuniam apud usurarium omnino videtur esse illicitum; sicut illicitum esset deponere gladium apud furiosum, vel virginem committere luxurioso, seu cibum gustoso. Ergo neque licitum est accipere mutuum ab usurario.
 Sed contra. Ille qui injuriam patitur, non peccat, secundum Philosophum in V. Ethicor. (cap. xi. a med.) unde iustitia non est media inter duo vicia, ut ibidem dicitur (cap. v. cir. princ.) Sed usurarius peccat, in quantum facit iniustitiam accipienti mutuum sub usuris. Ergo ille qui accipit mutuum sub usuris, non peccat.
 Respondeo dicendum, quod inducere hominem ad peccandum nullo modo licet; ut tamen peccato alterius ad bonum; licitum est: quia & Deus utitur omnibus peccatis ad aliquid bonum, ex quo libet enim malo elicere aliquid bonum, ut dicitur in Enchirid. (Augusti cap. xi.) Et ideo Augustinus (ep. xlviii. ad cly. parum a princ.) Publicolę quærenti, utrum liceret uti juramento ejus qui per falsos deos jurat, in quo manifeste peccat, eis divinam reverentiam adhibens, respondet, quod qui utitur fide illius qui per falsos deos jurat, non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat, quo per dementia juravit, sed pacto ejus bono, quo fidem servavit. Si tamen induceret eum ad jurandum per falsos deos, peccaret.

Utrum declinare a malo, & facere bonum sint partes justitię.
 Psalm. xxxiii. & Psalm. xxxvi.
AD primum sic proceditur. Videtur quod declinare a malo, & facere bonum, non sint partes justitię. Ad quamlibet enim virtutem pertinet facere bonum opus, & malum vitare. Sed partes non excedunt totum. Ergo declinare a malo, & facere bonum, non debent poni partes justitię, quę est quedam virtus specialis.
 2. Præterea. Super illud Psalm. xxxiii. Diverte a malo, & fac bonum, dicit Glossa (ord. Casiod.), Illud vitat culpam, (scilicet ,, divertere a malo) hoc meretur vitam, & ,, palam, ,, scilicet facere bonum. Sed quęlibet pars virtutis meretur palam, & vitam. Ergo declinare a malo non est pars justitię.
 3. Præterea. Quęcumque ita habent quod unum includit in alio, non distinguuntur ab invicem, sicut partes aliquis totius. Sed declinare a malo non includitur in hoc quod est facere bonum: nullus enim simul facit bonum, & malum. Ergo declinare a malo, & facere bonum, non sunt partes justitię.
 Sed contra est quod Augustinus in Libro de correptione & gratia (cap. 1. cir. med.) ponit ad justitiam legis pertinere declinare a malo, & facere bonum.
 Respondeo dicendum, quod si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem: & secundum hoc non possunt poni partes justitię, nisi forte justitia accipiatur, prout est omnis virtus: quamvis etiam justitia hoc modo accepta respiciat quamdam rationem boni specialem, prout scilicet est debitum in ordine ad legem divinam, vel humanam.
 Sed justitia, secundum quod est specialis virtus, respicit bonum sub ratione debiti ad proximum: & secundum hoc ad justitiam specialem pertinet facere bonum sub ratione debiti in comparatione ad proximum, & vitare malum oppositum, scilicet quod est nocivum proximo. Ad justitiam vero generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatem, & ad Deum, & vitare malum oppositum. Dicuntur autem hæc duo partes justitię generalis, vel specialis, quasi integrales: quia utrumque eorum requiritur ad perfectum actum justitię. Ad justitiam enim pertinet æqualitatem constituere in his quę sunt

Ita etiam in proposito dicendum est, quod nullo modo licet inducere aliquem ad mutuum sub usuris; licet tamen ab eo qui hoc paratus est facere, & usuras exercet, mutuum accipere sub usuris, propter aliquod bonum, quod est subventio suę necessitatis, vel alterius: sicut etiam licet ei qui incidit in latrones, manifestare bona quę habet, quę latrones peccant diripiendo, ad hoc quod non occidatur, exemplo decem virorum qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia thaurus habemus in agro, ut dicitur Hier. xli. 8.
 Ad primum ergo dicendum, quod ille qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, non consentit in peccatum usurarii, sed utitur eo; nec placet ei usurarium acceptio, sed mutuatio, quę est bona.
 Ad secundum dicendum, quod ille qui accipit pecuniam mutuo sub usuris, non dat occasionem usurario usuras accipiendi; sed mutuari. Ipse autem usurarius sumit occasionem peccandi ex malicia cordis sui. Unde scandalum passivum ex parte sua est, non autem activum ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter hujusmodi scandalum passivum debet alius a mutuo petendo desistere, si indigeat: quia hujusmodi passivum scandalum non provenit ex infirmitate, vel ignorantia, sed ex malitia.
 Ad tertium dicendum, quod si quis committeret pecuniam suam usurario non habenti alias unde usuras exerceret, vel hac intentione committeret, ut inde copiosius per usuram lucraretur, daret materiam (a) peccandi: unde & ipse esset participes culpę. Si autem aliquis usurario alias habenti unde usuras exerceret, pecuniam suam committat, ut virtus servetur, non peccat, sed utitur hominis peccatore ad bonum.

QUÆSTIO LXXIX.

De partibus integralibus justitię, quę sunt facere bonum, & declinare a malo.

in quatuor articulis divisa.

Deinde considerandum est de partibus quę integralibus justitię, quę sunt bonum facere, & a malo declinare, & de vitis oppositis.
 Circa quod quæruntur quatuor.
 Primo, utrum duo prædicta sint partes justitię.
 Secundo, utrum transgressio sit speciale peccatum.
 Tertio, utrum omisitio sit speciale peccatum.
 Quarto de comparatione omisitiois ad transgressionem.
 S. Th. Op. Tom. III.
 (a) Ita nisi, & editi passim, Cod. Aican. peccanti.